

МОЖЛИВОСТІ ЗМІСТУ СПЕЦКУРСУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Аналіз Державних освітніх стандартів вищої професійної освіти, що включають обов'язковий мінімум змісту та рівня підготовки випускників педагогічного ВНЗ з різних спеціальностей, показує що з їх вимогами узгоджуються наші уявлення про умови формування готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів та її компонентів.

Освіта на кожному рівні (початкова, середня, загальна, вища, спеціальна; профільна, професійна) виконує специфічні функції, які реалізуються на змістовому і процесуальному рівнях. У першому випадку – через сукупність функцій дисциплін навчального плану закладу освіти та різного роду позааудиторних навчально-виховних заходів. Функції навчального предмета у свою чергу реалізуються через сукупність функцій навчального матеріалу, що є носієм змісту навчального предмета й освіти в цілому [4].

Якою мірою функції освіти реалізуються на змістовому рівні, такою ж мірою зміст освіти впливає з її основної функції – залучити молодь до загальнолюдських і національних цінностей. З іншого боку, зміст освіти – це вимоги суспільства до загальної та спеціальної освітньої підготовки своїх членів; у ньому в особливій формі відображається матеріальна й духовна культура людства [3].

Загалом це «система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних умінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання» [2, с. 137].

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми підготовки учителів у різних галузях професійної освіти займалися О. Біда, А. Бойко, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, А. Кузьмінський, О. Мороз, О. Семенов, Т. Симоненко, В. Сластьонін, І. Зязюн, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, С. Литвиненко, А. Ліненко, Д. Мазоха та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні можливостей змісту спецкурсу «Загальнокультурна компетентність молодшого школяра» у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування в молодших школярів загальнокультурної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Під змістом підготовки вчителя мається на увазі система педагогічних, психологічних, методичних і спеціальних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій учителя [1].

Аналіз змісту підготовки із загальногуманітарних, психолого-педагогічних, спеціальних і методичних дисциплін дозволив виділити їх змістові можливості для забезпечення процесу становлення готовності майбутніх учителів початкової ланки освіти до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів. При цьому під можливостями педагогічного засобу розумітимемо те, що може викликати за певних умов актуальні стани властивості, його складових, а потім «генералізувати» їх у стійкі якісні стани особистості.

Так, представлення класичного світового культурологічного надбання проходить у межах вивчення студентами курсів «Етика та естетика», «Релігієзнавство», «Культурологія».

Доцільним у підготовці студентів – майбутніх учителів початкових класів у процесі формування загальнокультурної компетентності учнів є використання змісту курсів «Вступ до спеціальності», «Педагогічні технології початкової освіти», які створюють можливості для становлення таких складових мотиваційного компонента готовності до формування

загальнокультурної компетентності школярів, як позитивне ставлення до педагогічної професії, стійка професійна спрямованість, рефлексія власних навчальних і професійних можливостей. Оволодіння змістом цих навчальних дисциплін, а також курсом психології сприяє становленню складових технологічно-рефлексивного компонента готовності до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів, а саме умінь і навичок створення мотивації навчальної діяльності, умінь і навичок створення спрямованості на засвоєння знань і саморозвиток, компетенцій формування оціночних рефлексивних умінь.

Розв'язання студентами різних педагогічних ситуацій, які пропонуються їм на заняттях із педагогіки, сприяє формуванню цілісного уявлення майбутніми вчителями про зміст, засоби, технології майбутньої педагогічної діяльності й педагогічної практики. Таким чином, вирішення педагогічних ситуацій створює можливості для розвитку функції рефлексії майбутніх учителів початкових класів.

Курс психології включає низку тем, засвоєння яких створює можливості для становлення ряду складових технологічно-рефлексивного компонента готовності до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів.

Змістовий компонент готовності до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів містить як одну зі складових оволодіння загальнокультурними знаннями на змісті освітньої галузі «Мови і літератури», яка формується під час засвоєння методики навчання української мови в початкових класах, дисциплін мовознавчого циклу і додаткового спецкурсу «Загальнокультурна компетентність молодшого школяра». На практичних і семінарських заняттях студенти отримують уявлення про сфери застосування загальнокультурних знань у життєдіяльності людини за допомогою виконання задач, що мають прикладну спрямованість. Підвищення інтересу до методики навчання молодших школярів української мови та літературного читання, що забезпечує професійну спрямованість підготовки майбутніх учителів початкових класів, досягається також використанням доцільно дібраних дидактичних засобів і спеціальних текстів, які є основою навчальних задач, що розкривають загальнокультурний і виховний потенціал української мови та літератури, висвітлюють їх тісний зв'язок з історією, духовною культурою, менталітетом українського народу, передають знання про історію української мови та літератури. Робота над такими текстами проводиться систематично, ґрунтується на вивченні в єдності системи мовних одиниць і правил їх функціонування, активізує мислення студентів і вже здобуті знання.

У структурі готовності до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів присутні такі складові, формуванню яких у практиці навчання методичних і педагогічних дисциплін не приділяється належної уваги або такі, становлення яких засобами традиційних дисциплін не представляється можливим. До них належать: переконаність у необхідності формування загальнокультурної компетентності молодших школярів (мотиваційний компонент), знання сутності поняття «загальнокультурна компетентність», її структури, етапів формування (змістовий компонент), знання основних дидактичних засобів, необхідних для формування загальнокультурної компетентності школярів (змістовий компонент), уміння та навички формування складової операційно-діяльнісного компонента загальнокультурної компетентності молодших школярів (технологічно-рефлексивний компонент).

Для посилення дидактичних можливостей змісту професійної підготовки і забезпечення процесу формування зазначених вище компонентів готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів у зміст підготовки ми пропонуємо включити спецкурс «Загальнокультурна компетентність молодшого школяра (на змісті освітньої галузі «Мови і літератури» (українська мова як державна)» (див. табл. 1).

Структура спецкурсу

№	Найменування теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські та практичні заняття	Самостійна робота
1.	Тема 1. Теоретичні основи компетентнісного та культурологічного підходу в навчальному процесі початкової загальної освіти	2		5
2.	<i>Семінарське заняття (міжгруповий діалог). Проблема загальнокультурної компетентності у філософській та психолого-педагогічній літературі</i>		2	
3.	Тема 2. Загальнокультурна компетентність молодшого школяра на змісті освітньої галузі «Мови і літератури» (українська мова як державна)	2		5
4.	<i>Семінарське заняття («семінар-теоретична конференція»). Зміст, функції та структура загальнокультурної компетентності учнів у сучасній початковій освіті</i>		2	
5.	Тема 3. Дидактичний потенціал освітньої галузі «Мови і літератури» (українська мова як державна) у процесі формування загальнокультурної компетентності молодших школярів	2		8
6.	<i>Практичне заняття. Особливості формування загальнокультурної компетентності молодших школярів на уроках української мови</i>		2	
7.	<i>Практичне заняття. Виховання загальнолюдських цінностей на змісті української літератури</i>		2	
8.	<i>Практичне заняття. Традиції і звичаї народів Криму як засіб формування загальнокультурної компетентності молодших школярів</i>		2	
	Контрольна модульна робота		2	
	Разом за курс:	6	12	18

Зміст теми: «Теоретичні основи компетентнісного та культурологічного підходу в навчальному процесі початкової загальної освіти» є конкретизацією основних теоретичних положень щодо впровадження компетентнісного та культурологічного підходу в систему освіти України та зарубіжних країн, уключає огляд різних трактувань до визначення поняття і структури компетентності та компетенцій, значущості різних видів та відомих класифікацій компетентностей і компетенцій у вимірах культурологічного підходу знання й розуміння яких формує у студентів – майбутніх учителів початкових класів науково-обґрунтований комплекс професійно-ціннісних соціокультурологічних орієнтацій та духовно-моральних, художньо-естетичних установок. Цю тему можна розглядати як необхідну для розвитку в студентів здатності сприймати предметні, дидактико-методичні, науково-дослідницькі та культурологічні знання як систему компетенцій. Наявність такої здатності дозволяє майбутньому вчителю організовувати навчання молодших школярів української мови та літературного читання відповідно до сучасних вимог.

Виділення теми «Загальнокультурна компетентність молодшого школяра на змісті освітньої галузі «Мови і літератури» пов'язане з необхідністю забезпечити змістово-процесуальну загальнокультурну грамотність учителя, що включає поняття загальнокультурної компетентності молодших школярів, її структуру, змістове наповнення компонентів, етапи й методику формування зазначеного поняття, значення

загальнокультурної компетентності для навчальної, наукової та практичної діяльності людини. Таким чином, вивчення другої теми спецкурсу, створює можливості для закріплення в майбутніх вчителів змістово-процесуальних умінь і навичок формування всіх компонентів загальнокультурної компетентності учнів початкових класів.

Тема «Дидактичний потенціал освітньої галузі «Мови і літератури» у процесі формування загальнокультурної компетентності молодших школярів» розкриває особливості проектування навчально-виховного процесу вивчення освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі на основі компетентнісного та культурологічного підходів. Зміст теми дає можливість оволодіти майбутнім учителям початкових класів готовністю до забезпечення організації урочної та позакласної діяльності молодших школярів з формування в них загальнокультурної (ключової) та предметної компетентностей. Це дає змогу сформувати у студентів практичні знання про основи педагогічного проектування та здійснення процесу навчання української мови та літературного читання, які необхідні вчителю початкових класів для високопрофесійної педагогічної діяльності.

Висновки. Таким чином, зміст і методика засвоєння спецкурсу «Загальнокультурна компетентність молодшого школяра» (на змісті освітньої галузі «Мови і літератури») дає можливість студентам-випускникам розширити професійні знання, сформувати професійно-педагогічні вміння, відпрацювати педагогічні технології, оволодіти компетентнісно-культурологічним інструментарієм і методиками, які допоможуть реалізувати процес формування загальнокультурної компетентності молодших школярів.

Література:

1. Абдуллина О. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования : [учебное пособие] / Оксана Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Савченко О. Я. Реформування змісту початкової освіти // Початкова школа. – 1996. – № 1. – С. 4–8.
4. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. – М. : Педагогика, 1983. – 352 с.

У статті розкривається структура спецкурсу «Загальнокультурна компетентність молодшого школяра (на змісті освітньої галузі «Мова і література» (українська мова як державна)». Розкривається взаємозв'язок представленого спецкурсу з дисциплінами, які викладаються на спеціальності «Початкова освіта».

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, спецкурс.

В статті розкривається структура спецкурсу «Общекультурная компетентность младшего школьника (на содержании образовательной отрасли «Язык и литература» (украинский язык как государственный)». Раскрывается взаимосвязь представленного спецкурса с дисциплинами, читаемыми на специальности «Начальное образование».

Ключевые слова: общекультурная компетентность, спецкурс.

The article reveals the structure of the special course «General cultural competence of primary school children (on the content of the education industry,» Language and Literature «(Ukrainian language as the state).» Reveals the relationship represented by a special course with the disciplines presented in the specialty «Primary education».

Keywords: general cultural competence, a special course.